

Perspectief
ChristenUnie-jongeren

Gezondheid en Binnenland & Justitie

scripta

Cannabis

scripta

Cannabis

**Tot stand gekomen door samenwerking werkgroepen
'Gezondheid' en 'Binnenland en Justitie'**

Schrijvers:

Maarten van Ooijen (redactie)
Sander van 't Foort
Hilbert Hunink
Arie Barendrecht

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
1 Voorwoord	4
2 Samenvatting	5
3 Drugs in het licht van vrijheid	6
4 Feiten	9
5 Waarom niet gedogen ...	12
6 ... maar constructief de voordeur sluiten	14
Bijlage Gezondheidseffecten cannabis	17

1 Voorwoord

De relatie van Nederland met drugs gaat al ver terug. Al in de 17^e eeuw haalde de Verenigde Oost-Indische Compagnie opium uit de Bengalen en voer ons land economisch wel bij de handel die dat veroorzaakte. Een eeuw later, in 1845, werd op initiatief van de gouverneur-generaal in Batavia de Amfioensociëteit opgericht om de handel in opium te reguleren. Begin 20^e eeuw ondertekenden diverse landen het Internationaal Opium Verdrag, dat in Nederland leidde tot invoering van de Opiumwet in 1917. Het werd onder meer verboden om verboden drugs te telen, verwerken, verkopen of in bezit te hebben. Voor medicinaal gebruik bleef er natuurlijk een uitzonderingsmogelijkheid bestaan.

Waar Nederland zich eerder internationaal aan beperkende afspraken committeerde, werd begin jaren '70 geëxperimenteerd met een gedoogstelsel. In 1976 werd de Opiumwet gewijzigd en onderscheidt gemaakt tussen soft- en harddrugs. Tevens werden coffeeshops toegestaan. In twintig jaar tijd groeide het aantal coffeeshops uit tot 1460 (1995). Inmiddels zijn het er ruim 650 (2009). De grote vraag is, of het gedoogbeleid nog wel houdbaar is of, dat er opnieuw gekeken moet worden naar hoe Nederland omgaat met de drugsproblematiek.

In deze scripta zet *Perspectief* eerst uiteen hoe moet worden omgegaan met het begrip 'vrijheid' en de relatie tussen vrijheid van het individu en bescherming van het collectief. Daarna wordt het Nederlandse drugsbeleid geanalyseerd. Dit gebeurt door onder meer een aantal feiten over de huidige situatie toe te lichten. Vervolgens schetst *Perspectief* waarom het gedoogbeleid z'n beste tijd heeft gehad en wat er in haar ogen met de 'voorkeur' moet gebeuren. Ik hoop dat deze scripta een nieuwe impuls mag geven aan een eerlijk debat rondom drugs en dat er door de overheid eindelijk eens serieus wordt gekeken naar de problemen die het huidige (gedoog)beleid voortbrengt.

Robert Heij
Voorzitter Perspectief, ChristenUnie-jongeren

2 Samenvatting

In de drugsdiscussie in Nederland dienen zich vaak van beide zijden claims aan op vrijheid. Hierbij is een 'brede, eerlijke vrijheidsafweging' nodig om op een goede manier te kijken naar het drugsbeleid in Nederland. In deze afweging wordt naast directe schade aan anderen, óók rekening gehouden met schade die door een accumulatie van factoren ontstaat. Daarnaast kan schade ontstaan door een tussen – effect of kan er sprake zijn van een schade aan een categorie buiten 'schade aan anderen' (bijv. milieu, gemeenschap). Persoonlijke soevereiniteit wordt in deze vrijheidsafweging gekoppeld aan de uitwerking van deze keuzes en er bestaat voldoende focus voor positieve vrijheid. Verder dient in acht genomen te worden de grote maatschappelijk acceptatie over grenzen van persoonlijke soevereiniteit (leer- en werkplicht e.d.), bijvoorbeeld wanneer individuen niet in staat zijn om de gevolgen van hun gedrag te overzien.

Feiten

Uit onderzoeken van het Trimbos instituut en het WODC blijkt dat Nederlandse jongeren tussen de 15 – 16 jaar en 12 – 18 jaar tot de hoogste groep cannabisgebruikers van Europa behoort. Daarnaast is duidelijk dat de scheiding van de soft- en harddrugsmarkt aan de producentenkant volledig is mislukt en aan de consumentenmarkt vervaagt door het verhogen van het THC – gehalte in cannabis. Bovendien leidt het beleid van Nederland in de huidige internationale context tot het aantrekken van drugsgelateerde criminele circuits, drugstoerisme en imagoschade in het buitenland. Bovendien blijkt het problematisch om bij gebruik de gevolgen te overzien.

Beleidsimplicaties

Twee belangrijke oorzaken van de huidige problematiek zijn enerzijds de unieke positie van Nederland in Europa en anderzijds de normalisatie van cannabisgebruik in de samenleving. Het nieuwe model pakt deze zaken per direct aan:

1. De aanpak van hennepcultuur wordt gecontinueerd en de export van de interne markt blijft hard worden aangepakt.
2. De coffeeshops binnen een straal van 250 meter van scholen worden direct gesloten en de criteria voor de andere coffeeshops worden beter gehandhaafd.
3. Dit geheel gaat gepaard met inzet op preventie en goede communicatie en voorlichting van de Rijksoverheid over deze beleidsvoorstellen.
4. Per direct een gebruikersverbod van cannabis in openbare ruimten.

Ten einde moeten deze maatregelen zorgen dat de tijd rijpt om constructief de deur van de coffeeshop te sluiten, zonder direct alle gebruikers de illegaliteit in te duwen maar juist de mogelijkheid te bieden af te bouwen. Door dit beleid wordt de schade voor Nederland beperkt. De aanzuigende werking van criminele circuits bij coffeeshops verdwijnt, de imagoschade van Nederland wordt tegengegaan, drugstoerisme zal langzaam verdwijnen en drugsgelateerde overlast kan beter worden bestreden. Wat betreft de persoonlijke soevereiniteit wordt inderdaad de negatieve vrijheid van cannabisconsumenten ingeperkt, maar dit staat wel in het licht van (eveneens) inperking van de risico's van consumenten om verslaafd te raken aan cannabis, met alle desastreuze gevolgen van dien. Het verhoogde THC – gehalte in cannabis en de problemen om de gevolgen van gedrag voor het individu te overzien versterken deze keuze.

3 Drugs in het licht van vrijheid

Een discussie over drugs is nooit saai. Terwijl bekende en minder bekende argumenten elkaar afwisselen lopen de gemoederen vaak hoog op. Deze emotionele lading in de discussie wordt mede vorm gegeven doordat zich vaak een merkwaardige tegenstelling voordoet, namelijk dat 'vrijheidsstrijders' en 'vrijheidsbeperkers' lijnrecht tegenover elkaar worden gezet. De vrijheidsstrijders zijn dan vaak de verenigingen of belangenpartijen van coffeeshophouders of politici die pleiten voor het vrijgeven van de cannabismarkt. De vrijheidsbeperkers daartegenover worden juist neergezet als partijen die de individuele keuzevrijheid willen beperken. Zij worden gezien als verdedigers van het beleid "voor onderdrukking van vrijhandel en vrijheid."¹

Om te onderzoeken of het neerzetten van de discussie op deze manier terecht is dienen we te bezien wat exact de inhoud van vrijheid is. Een startpunt kan daarbij het schadebeginsel zijn van J.S. Mill. Dit luidt: "een ieder is vrij te doen wat hij wenst, zolang hij daarmee de ander niet schaadt".² Hoewel Perspectief, ChristenUnie – jongeren zich duidelijk distantieert van een dergelijk liberale insteek van vrijheid, wat hieronder verder wordt uitgewerkt, kan dit beginsel wel dienen als startpunt om de christelijk sociale zienswijze van vrijheid neer te zetten.

Vandaar dat we een tweetal belangrijke complicaties van het gebruik van dit beginsel neerzetten. Ten eerste het beperkte beeld van schade door gedrag en ten tweede het eenzijdige zicht op persoonlijke soevereiniteit. In het doorlopen van deze complicaties van het schadebeginsel en het daardoor voeden van het woord 'vrijheid' vanuit christelijk sociaal gedachtegoed, zijn we in staat een goed beeld van de inhoud van vrijheid neer te zetten. Zo komen we tot een 'brede, eerlijke vrijheidsafweging'.

Beperkt beeld van schade door gedrag

Een eerste probleem is dat het schadebeginsel uitgaat van strikte scheiding tussen gedrag dat schaadt en gedrag dat niet schaadt. Bepaald gedrag is echter niet direct schadelijk maar heeft een schadelijk effect wanneer het samen met andere zaken plaatsvindt. De impliciete vooronderstelling dat schade wordt veroorzaakt door één individuele actie is simpelweg niet terecht. Het schadebeginsel legt te weinig accent op de schade door een accumulatie van acties³. Milieuvervuiling is hiervan een goed voorbeeld. De schade die aan ons milieu wordt toegebracht is niet het gevolg van een individuele actie, maar van acties doormiddel van verschillende factoren tezamen.

Bovendien kan door die accumulatie van acties schade worden aangericht aan een categorie die buiten de categorie 'schade aan anderen' valt. Voorbeelden hiervan zijn schade aan dieren (dierenmishandeling), of schade aan collectieve goederen (vandalisme).

Verder kan er schade ontstaan door gedrag doordat er sprake is van een 'tussen – effect'. Schade is in dat geval niet *direct* schadelijk, maar schadelijk omdat het eerst een bepaald ander effect bewerkstelligt, en dat dit effect problemen oplevert. Dit tussen – effect kan zeer gering zijn en we zijn er lang niet altijd van bewust dat er een tussenstap zit tussen schade die wordt berokkend en de actie die wordt uitgevoerd. Een voorbeeld van schade door een tussenstap is de schade die ontstaat door belastingontduiking. Er is niet *direct* sprake van schade, aangezien niemand direct in zijn persoonlijke levenssfeer de gevolgen

¹ Zie de website van vereniging voor Cannabis Consumenten: <http://www.vvcannabisconsumenten.nl/bib.html>

² J.S. Mill (1859) 'On Liberty'.

³ D.A. Stone (2002). *Policy paradox*.

hiervan ervaart. Echter, doordat de staat hiermee minder in staat is haar taken goed uit te voeren en andere belastingbetalers hierdoor mogelijk meer moeten afdragen voor de staatskas is er wel degelijk sprake van schade.

Eenzijdig zicht op persoonlijke soevereiniteit

Wat betreft de tweede set complicaties bij het schadebeginsel is het allereerst kenmerkend dat er in dit schadebeginsel een uitzonderingspositie is gecreëerd voor bepaalde groepen, zoals mensen met psychoses. Hierin ligt de vooronderstelling dat alle individuen buiten deze uitzonderingsgroepen de mogelijkheid hebben om te overzien wat de gevolgen van hun gedrag zijn. Door het creëren van deze uitzonderingen toont het schadebeginsel zelf een belangrijke vooronderstelling, namelijk dat het beginsel bruikbaar is als individuen de gevolgen van hun gedrag kunnen overzien. Het is echter belangrijk op te merken dat het ook voor gezonde, verstandige individuen niet altijd mogelijk is de gevolgen van bepaald gedrag op voorhand te kunnen voorspellen.

Het uitgangspunt van eindeloze (of: volledige) persoonlijke soevereiniteit is daarnaast discutabel. De maatschappelijke aanvaardbaarheid dat een individu niet eindeloos autonoom is en daarom bijvoorbeeld niet zomaar kan grijpen naar middelen om zichzelf van het leven te beroven is daar een voorbeeld van. Ook de leerplicht is een voorbeeld waarin de overheid grenzen stelt aan de eindeloze persoonlijke autonomie van het individu. In het rapport 'Geen deuren maar daden' wordt dit principe ook in verband gebracht met het gebruik van drugs: "*Inperking van die persoonlijke vrijheid kan aan de orde zijn indien middelengebruik leidt tot ernstige individuele en/of maatschappelijke schade.*"⁴ Ook in de Drugsnota van 1995 staat deze inperking nadrukkelijk geformuleerd in de doelstelling van het drugsbeleid in Nederland: "*preventie en beheersing van de uit drugsgebruik voortvloeiende individuele en gemeenschapsrisico's.*"⁵

Daarnaast is te constateren dat er in de literatuur vaak twee soorten vrijheden door elkaar heen worden gebruikt. Onder andere Isaiah Berlin⁶ maakt het onderscheid tussen positieve en negatieve vrijheid. Negatieve vrijheid is daarbij het weghalen van barrières zodat individuen zo min mogelijk worden beperkt in hun handelen en hun keuzemogelijkheden zoveel mogelijk worden uitgebreid. Positieve vrijheid is in dit verband de voorwaarden scheppen voor individuen zodat zij keuzes kunnen maken.

Het schadebeginsel gaat zeer nadrukkelijk uit van een negatief vrijheidsbegrip. Hierbij is het eindeloos uitbreiden van keuzemogelijkheden voor individuen op zichzelf van waarde en behoort dit tot de kerntaken van de politiek. In de christelijke sociale traditie⁷ klinkt echter het positieve vrijheidsgeluid tezamen met het negatieve vrijheidsgeluid. De overheid moet voorwaarden scheppen voor kansarmen, voor gezinnen en voor het onderwijs zodat individuen pas echt vrij zijn om te kunnen kiezen. Ook de inzet van de overheid voor veiligheid en volksgezondheid behoren tot deze positieve vrijheidstaak van de overheid. Dit komt met name naar voren wanneer er sprake is van een *trade – off* tussen de twee verschillende vrijheden⁸.

Beide vrijheidsbegrippen worden dan gehoord omdat er in een christelijke sociaal perspectief geen vooraf vastgestelde keuze is voor de een dan wel de ander.

4 Adviescommissie Drugsbeleid (2009). *Geen Deuren maar Daden*

5 Voor de verwijzing naar deze nota, zie: WODC en Trimbos (2009). *Evaluatie van het Nederlandse drugsbeleid*

6 Isaiah Berlin (2010). *Twee opvattingen van vrijheid*.

7 Red: G.J. Spijker (2009). *Vrijheid. Een christelijk sociaal pleidooi*.

8 D.A. Stone (2002). *Policy paradox*.

Tenslotte stelt het christelijk sociale perspectief een andere dimensie centraal in de discussie over persoonlijke soevereiniteit, namelijk dat deze altijd moet worden gezien in de uitwerking van die individuele vrijheid.⁹ Dit wordt ook wel uitgedrukt als een volle, in plaats van lege vrijheidsbenadering.¹⁰ Vrijheid gaat pas leven wanneer ze in de context wordt gezien van de uitwerking ervan. Natuurlijk is het daarbij belangrijk dat de overheid terughoudend optreedt wanneer ze voor burgers invult welk doel vrijheid dient te kennen; echter, het kwade kan slechts beteugeld worden als de overheid kennis heeft van de gevaren en voorwaarden voor het goede.¹¹

Analyse van drugsbeleid

Het vrijheidsperspectief is van eminent belang in de analyse van drugsbeleid. Daarbij zijn verschillende aspecten van een juiste zienswijze op de schade door gedrag en persoonlijke soevereiniteit belangrijk.

In het kader van de persoonlijke soevereiniteit geldt dat vrijheid in het algemeen, en vrijheid voor cannabisgebruik in het bijzonder, altijd in het perspectief van een ‘volle vrijheidsbenadering’ moet worden geplaatst. Geen nutteloze, eindeloze uitbreiding van het aantal keuzemogelijkheden, maar het koppelen van vrijheid aan de uitwerking van keuzes. Daarnaast geldt dat er sprake moet zijn van een evenwichtige *trade – off* van positieve vrijheid en de maatschappelijk geaccepteerde grenzen van persoonlijke soevereiniteit. Ook de premisse dat gevolgen van gedrag redelijk te overzien dienen te zijn behoort in dit kader tot de ‘brede, eerlijke vrijheidsafweging’.

Een andere set criteria vloeit voort uit een juiste zienswijze van de schade door gedrag. Er kan immers door accumulatie van actoren en factoren schade ontstaan die anders mogelijk niet was ontstaan. Ook schade door een tussen – effect of schade in een categorie naast ‘schade aan anderen’ is schade die belangrijk is om mee te nemen in een juist perspectief van vrijheid.

---

9 Red: G.J. Spijker (2009). *Vrijheid. Een christelijk sociaal pleidooi*.

10 Idem.

11 Idem.

4 Feiten

Door middel van een drietal recente overheidsrapporten rondom het drugsbeleid in Nederland, de Nationale Drugmonitor¹, de adviescommissie drugsbeleid² en de evaluatie van het Nederlandse drugsbeleid³, kijken we naar de huidige stand van het drugsbeleid in Nederland. Daarna brengen we deze feiten in relatie met het zojuist vastgesteld vrijheidskader en trekken we conclusies over de houdbaarheid van het huidige gedoogbeleid in Nederland.

In deze paragraaf focussen we minder op het beleid ten aanzien van preventie en zorg en behandeling. Deze taken, zeker niet minder van belang en niet geheel te onderscheiden van het gehele Nederlandse drugsbeleid, vergen echter een andere focus van onderzoek en standpuntbepaling.

Feit 1: Nederlandse jongeren tussen de 15 – 16 jaar behoren tot het hoogste percentage cannabisgebruikers van Europa⁴

Het percentage cannabisgebruikende jongeren wordt door het Trimbos sinds 1988 bijgehouden. Op dit moment behoort het aantal cannabisgebruikende jongeren in Nederland tot het hoogste aantal van Europa.⁵ Bovendien is het zorgwekkend dat de jongeren die gebruik maken van cannabis vaak op REC-4 scholen zitten (scholen met moeilijk lerende jongeren).⁶ Ruim de helft van de 16-jarigen heeft op die leeftijd ooit cannabis gerookt.⁷ Ook veel van de jongeren in justitiële inrichtingen en jongeren die bekend zijn bij jeugdzorg behoren tot de actuele cannabisgebruikers.⁸

Feit 2: Nederland lijdt aan imagoschade

Nederland is een land met een belangrijke transport- en doorvoerfunctie. Daarom zijn de Europese banden voor Nederland van groot belang. Het huidige gedoogbeleid heeft er echter toe geleid dat Nederland imagoschade heeft opgelopen.⁹ Volgens het rapport ligt hier onder andere een fundamenteel andere visie op de taak van de overheid aan ten grondslag, en werd de visie dat soft- en harddrugs te onderscheiden zijn, niet gedeeld door de andere landen. Bovendien is een veel gehoord probleem dat de inconsistentie in het gedoogbeleid, namelijk wel een geopende voordeur maar een gesloten achterdeur, onmogelijk uit te leggen is.¹⁰ Nederland heeft er aan gewerkt om deze imagoschade aan te pakken, maar dit blijkt moeilijk. Vooral het coffeeshopbeleid ligt nog onder internationaal vuur.¹¹ Met name de uitgangspunten van dit beleid zijn het brandpunt van internationale kritiek.

---

1 Trimbos, WODC (2009). *Nationale drugmonitor. Jaarbericht 2009.*

2 Adviescommissie drugsbeleid (2009). *Geen deuren maar daden. Nieuwe accenten in het Nederlandse drugsbeleid*

3 Trimbos, WODC (2009). *Evaluatie van het Nederlandse drugsbeleid.*

4 Trimbos, WODC (2009). *Nationale drugmonitor. Jaarbericht 2009*

5 Idem.

6 Idem.

7 Idem.

8 Idem.

9 Trimbos, WODC (2009). *Evaluatie van het Nederlandse drugsbeleid.*

10 Deze uitspraken deden onder andere Job Cohen en Gerd Leers in het t.v. - programma 'Pauw en Witteman' van 11 maart 2009.

11 Trimbos, WODC (2009). *Evaluatie van het Nederlandse drugsbeleid.*

Feit 3: Coffeeshops trekken drugs gerelateerde criminele circuits aan

Zoals in de vorige alinea's al is weergegeven kan Nederland onmogelijk als een eiland worden beschouwd.¹² De coffeeshops in Nederland zijn toegestaan, maar dienen ook bevoorrad te worden. Een aantal jaren geleden werd een alarmerend beeld geschetst over de rol die georganiseerde criminele organisaties op de hennepcultuur zouden uitoefenen. Uit onderzoek is gebleken dat ook criminele samenwerkingsverbanden¹³, dus niet alleen kleine telers zoals dikwijls door coffeeshopeigenaren wordt verklaard, coffeeshops bevoorraden. Verder schijnen deze criminele samenwerkingsverbanden een omvangrijk internationale afzetmarkt te hebben, waar tachtig procent van de afzet heen gaat. Een omzet van 100-200 kilo per week is niet ongewoon, waarbij na verloop van een aantal jaren tientallen miljoenen euro's kunnen worden vergaard.¹⁴

Het mag duidelijk zijn dat de bevoorrading criminele circuits aantrekt. Het aantrekken van criminele circuits wordt door verschillende zaken versterkt. Allereerst heeft Nederland een uitstekend infrastructureel netwerk dat voor de producenten van drugs de aanvoer van drugs naar de coffeeshops vereenvoudigt. Bovendien is de scheiding van de soft- en harddrugs aan de producentenkant volledig mislukt¹⁵, waardoor zware criminele circuits als vanzelf de aanvoer van de lokale coffeeshop regelen. Hiernaast blijkt de overheid nog steeds te falen in de belangrijkste manier om telers pijn te doen en daarmee criminele circuits op te rollen, namelijk in hun portemonnee.¹⁶ Illustratief voor dit punt is dat maar liefst 80% van de productie van de eigen markt niet voor eigen gebruik is, maar voor export.

Feit 4: Nederland trekt drugstoeristen aan

Aan de grenzen van Nederland, maar ook in het binnenland (Amsterdam) worden grote problemen met drugstoerisme geconstateerd.¹⁷ Deze drugstoeristen kunnen in eigen land niet op een legale manier aan softdrugs komen en komen daarvoor naar Nederland. Het faciliteren van cannabis voor drugstoeristen zorgt voor eigen problemen, zoals overlast. Bovendien verkeren deze toeristen soms illegaal in Nederland en nemen zij drugs uit Nederland mee naar hun eigen land. De problemen die de toeristen veroorzaken worden daarmee in sommige gevallen als gevolg gezien van het Nederlandse gedoogbeleid.¹⁸ Schattingen van het aantal drugstoeristen uit met name uit België, Duitsland en Frankrijk geven aan dat het om duizenden personen per dag gaat.¹⁹

---

12 Idem.

13 Idem.

14 T. Spapens, c.s. (2007). *De wereld achter de wietteelt*; L. Benschop (2010), *PvdA wil legaliseren alle drugs onderzoeken*. NOS (2009). *Coffeeshops niet blij met nieuwe hennepaanpak*.

15 Adviescommissie drugsbeleid (2009). *Geen deuren maar daden. Nieuwe accenten in het Nederlandse drugsbeleid*. Daarnaast deed Wim van de Donk deze uitspraken bij de presentatie van het rapport.

16 J.W. Navis (2011), *Aanpak wietteelt faalt*

17 Idem.

18 Trimbos, WODC (2009). *Evaluatie van het Nederlandse drugsbeleid*.

19 T. Spapens, c.s. (2007). *De wereld achter de wietteelt*.

Feit 5: Nederland lijdt onder drugsoverlast

Nederland lijdt onder de overlast door drugsgebruik. Hierbij gaat het over overlast op een drietal niveaus, het niveau van de gebruiker, de verkoop en de productie. Op niveau van de gebruik is er sprake van stankoverlast dat als hinderlijk wordt ervaren en het gebruik van cannabis in de publieke ruimte. Op het niveau van de verkoop zien we overlast bij thuisdealers en bij coffeeshops. Op het niveau van de productie zien we stank- en wateroverlast en geweld tussen kwekers en dealers.²⁰ Overlast verschilt per regio, maar waar overlast plaatsvindt is sprake van de omgekeerde wereld. Geterroriseerde speeltuintjes en blowende hangjongeren op schoolpleinen en buurtpleinen²¹ zorgen ervoor dat de publieke ruimte niet meer ten dienste van de gehele samenleving staat.

Feit 6: Aanzuigende gevolgen van gebruik moeilijk kenbaar

De reden waarom mensen beginnen met harddrugsgebruik bestaat uit tal van factoren, die niet duidelijk aan te wijzen zijn.²² Vanuit de preventiewereld en tal van praktijkvoorbeelden weten we echter wel dat het gebruik van soft- en harddrugs vaak hand in hand gaan of in elkaar overlopen.²³ Het precieze verloop is moeilijk aan te duiden, deze verschillen vaak per persoon.

Bovenstaande constatering is belangrijk wanneer we kijken naar het gebruik van cannabis. Het begin van het gebruik van cannabis kan gevolgen hebben, zoals geestelijke en lichamelijk verslaving, die niet te voorspellen waren. Een drugsverslaving zal een inperking van de menselijke waardigheid inhouden, een beperking van zelfontplooiing en levert destructieve schade aan de gezondheid op. Bovendien verkeren velen in een sociaal isolement.

Overigens zijn de gezondheid risico's over het algemeen wel goed in kaart te brengen. De schadelijkheid van drugs voor bepaalde groepen, de effecten op je gezondheid en dergelijke, zijn betrekkelijk goed waar te nemen. Echter, de gevolgen van het gebruik voor de persoonlijke en sociale levenssfeer of de gevolgen van het gebruik van deze middelen op het mogelijke gebruik van andere middelen zijn nagenoeg onvoorspelbaar. Daarmee brengt zelfs het eerste contact met drugs onzekerheid met zich mee over de risico's van (latere) fysieke en geestelijke verslaving.

---

20 CAM (2008). *Risicoschatting cannabis 2008*.

21 Uitspraken van Ed Anker in een Tweede Kamer debat

22 Trimbos, WODC (2009). *Evaluatie van het Nederlandse drugsbeleid*.

23 De Pers (2010). *Blowen is niet normaal!* www.depers.nl

5 **Waarom niet gedogen ...**

Met een juist perspectief op vrijheid in de ene hand en kennis van de feiten over de huidige stand van zaken rondom het gebruik van drugs en cannabis in de andere hand, ontstaat de mogelijkheid het Nederlandse drugsbeleid te herzien. In deze paragraaf zal eerst het gedoogmodel worden geschetst en daarna een aantal conclusies van dit model in het licht van de eerder geschetste vrijheidsperspectief van paragraaf 2. In de volgende paragraaf zal het model 'constructieve sluiting' worden opgetekend met drie verschillende redenen waarom dit model beter in de geschetste kaders van vrijheid past.

Het gedoogbeleid in een notendop

De regels omtrent onder andere het telen, vervaardigen, hebben en verkopen van cannabis vindt men in de Opiumwet. Deze wet bevat een tweetal lijsten met daarop alle niet toegestane middelen. Op lijst 2 staan de hennepplanten en allerlei combinaties met hennep. Beide lijsten kunnen worden aangevuld met nieuwe middelen. Artikel 3 van deze wet bepaalt onder andere dat men hennep niet mag importeren of exporteren, telen, bewerken, verwerken, verkopen of aanwezig mag hebben. Artikel 11 van de Opiumwet bepaalt dat bijvoorbeeld het telen of verkopen van hennep gestraft kan worden met een gevangenisstraf van ten hoogste zes jaar of een geldboete van maximaal 76.000 euro.¹

Ondanks dat er strafrechtelijke sancties staan op het overtreden van de wet kent Nederland een uniek beleid binnen Europa met betrekking tot de vervolging ervan. Dit wordt wel het gedoogbeleid genoemd. Het Openbaar Ministerie (OM) – die met het vervolgen van strafbare feiten is belast – heeft aanwijzingen opgesteld, waarin staat vermeld welke delicten worden vervolgd en welke niet. Het OM bepaalt dus welke strafbare feiten worden vervolgd en welke niet. Deze afweging maakt zij op basis van het algemeen belang en de haalbaarheid van vervolging. De strafbare feiten die niet worden vervolgd, blijven dus ongestraft. Het OM laat dit dan oogluikend toe of kent er louter een lage opsporingsprioriteit aan toe. Dit betekent dat feiten die door de wet strafbaar worden gesteld, in de praktijk dus niet altijd vervolgd worden. Dit gedoogbeleid vormt en kenmerkt het Nederlandse drugsbeleid. De ratio om sommige strafbare feiten niet te vervolgen liggen gelegen in het hogere belang van de volksgezondheid (eigen gebruik kan volgens het OM slecht zijn voor de eigen gezondheid) en de openbare orde (volgens het OM ter voorkoming dat gebruikers bij de aanschaf van cannabis in aanraking komen met het criminele circuit). Op grond van deze redenen worden onder meer de verkoop van vijf gram hennep of minder aan personen boven de 18 jaar en een aanwezige voorraad van ten hoogste 500 gram bij de coffeeshop gedoogd.²

Schade

Wanneer we het gedoogbeleid zien vanuit het perspectief van schade zien, kunnen we een aantal belangrijke constatering doen. Zo zien we dat het gedoogbeleid een aanzuigende werking heeft op drugstoerisme. Ook het aantrekken van criminele circuits om de coffeeshops te bevoorraden heeft schadelijke effecten. Ten eerste voor de gemeenschap door de enorme hennepsteelt in Nederland voor de buitenlandse markt (80%) en ten tweede voor de individu, door mogelijk contact met de onderwereld tijdens een bezoek aan de coffeeshop. Ook de imagoschade in het buitenland die Nederland heeft opgelopen door het gedoogbeleid in de afgelopen decennia is een voorbeeld van schade die de Nederlandse gemeenschap heeft ondervonden.

¹ <http://www.om.nl/organisatie/beleidsregels/overzicht/drugs/@155149/aanwijzing-opiumwet/>

² <http://www.om.nl/organisatie/beleidsregels/overzicht/drugs/@155149/aanwijzing-opiumwet/>; http://wetten.overheid.nl/BWBR0021429/geldigheidsdatum_07-05-2011.

Deze zaken ontstaan door een onvoldoende zicht op de *accumulatie* van schade en door geen rekening te houden met een *tussen – effect*. Het gedoogbeleid in de huidige internationale context leidt tot de effecten die we nu waarnemen. Omdat Nederland niet kan worden gezien als land dat op zichzelf staat, maar juist een land is met veel en nauwe verbanden met het buitenland heeft het gedoogbeleid een aanzuigende werking op criminele circuits en het drugstoerisme.

Naast dit accumulatie-effect, is het belangrijkste tussen – effect dat het Nederlandse gedoogbeleid heeft gecreëerd dat het drugs genormaliseerd heeft. Deze normalisatie zien we overal in de samenleving terug komen: coffeeshops in het straatbeeld, zelfs binnen 250 meter van scholen; blowende jongeren en ouderen in de openbare ruimte, (drugs) toeristen die je de weg vragen naar meest nabije coffeeshop en in het buitenland worden aangesproken over het drugsbeleid in je vaderland. Deze normalisering van drugs heeft niet direct een gevolg voor de schade aan anderen (buiten de mogelijke psychologische schade van individuen in de samenleving die hier persoonlijke gegronde moeite mee hebben), maar is wel destructief wanneer ze eenmaal ingewerkt is. Deze normalisering zorgt voor (tezamen met de huidige internationale context) een vereenvoudiging van het drugstoerisme, een grote en stijgende aantrekkelijkheid van Nederland in criminele circuits, een stijgend aantal ‘ooitgebruikers’ en het hoogste aantal cannabisgebruikers onder jongeren.

Persoonlijke soevereiniteit

Wat betreft de persoonlijke soevereiniteit van individuen, het tweede aspect waaruit we het drugsbeleid analyseren, zien we dat de uitwerking van cannabis voor individuen fysieke schade aan het lichaam met zich meebrengt en het risico op verslaving. Echter, er bestaan ook een aantal gebruikers die op een goede manier omgaan met cannabis. In een vol vrijheidsbegrip³ is het daarom van belang in te zien dat het gedoogbeleid twee kanten kent en daarmee om een *trade – off* vraagt. Ofwel men kiest voor de ‘gelukkige cannabis gebruiker’ ofwel voor het ‘risico’s van verslaving’ voor cannabisgebruikend Nederland.

Wat echter van groot belang is in deze discussie is dat bij gedogen de vooronderstelling bestaat dat de gevolgen van de daden kunnen worden overzien door het individu. Deze gedachte is echter lang niet altijd terecht. Het idee van een bewuste keuze is in de drugsdiscussie zeker niet onproblematisch.⁴

---

³ Daarmee wordt bedoeld in het licht van de uitwerking, zie: ‘Drugs in het licht van vrijheid’, boven.

⁴ Zie ‘feit 6’; boven.

6 ... maar constructief de voordeur sluiten

In de vorige paragraaf is duidelijk geworden dat het nieuwe model rekening dient te houden met de *accumulatie* van problemen vanwege de internationale context en het *tussen – effect* door normalisering in de samenleving. Vandaar dat het volgende model als basis heeft dat de norm gerevitaliseerd dient te worden, zodat het de vraag naar cannabis remt. Daarnaast dient het Nederlandse beleid beter in overeenstemming te zijn met het Europese beleid. Zodat Nederland niet als drugsparadijs wordt gezien, maar bestrijding van criminaliteit rondom drugs internationaal beter mogelijk wordt, drugstoerisme wordt uitgebannen en de imagoschade van Nederland wordt teruggedrongen.

Bovendien dient het model rekening te houden met een nooit afnemende vraag naar en aanbod van drugs en dient het niet de illusie van een drugsvrije wereld te hebben. De actiepunten die hieronder zijn uitgewerkt houden rekening met deze feiten. De actiepunten stellen voor om in de eerste fase een aantal stappen te nemen om het gebruik uit de normaliteit te halen en daarmee te remmen en criminaliteitsbestrijding te verbeteren. Uiteindelijk mondt dit uit in een sluiting van de coffeeshops. Het sluiten van de coffeeshops is als het ware is ook een actiepoint om een passend antwoord te bieden op de drugsproblematiek. Nadat de coffeeshops zijn gesloten dienen de actiepunten gecontinueerd te worden (zij doelen níet slechts op de sluiting van coffeeshops!) en zal een passend beleid moeten worden gevoerd om de norm levend te houden en criminaliteitsbestrijding goed te handhaven.

De uitgangspositie van de gebruiker is binnen de huidige gedoogconstructie gelijk met die van de coffeeshopeigenaar; enkele gedragingen worden namelijk gedoogd. Beide posities zullen veranderen. Uiteindelijk zal het gebruik en de verkoop van hennep verboden worden. Voor de teler blijft de situatie dezelfde, met onverminderde aanpak van criminaliteitsbestrijding.

Actiepunten:

1 *Continuering aanpak van hennepcultuur en criminele samenwerkingsverbanden voor de export.*

Zoals in de vorige paragraaf al duidelijk naar voren kwam wordt de teler op dit moment hard aangepakt. In ons model zal dit worden voortgezet. De prioriteit zal aanvankelijk liggen bij de criminele samenwerkingsverbanden, gezien het feit dat ze niet alleen de export verzorgen, maar tevens leveren aan coffeeshops. Binnen de huidige gedoogconstructie wordt het telen niet gedoogd. In ons model verandert de rechtspositie van de teler. Telen is verboden op grond van de Opiumwet. Er hoeft daarom niet tegemoet gekomen te worden aan de belangen van de teler.

Door de continuering van deze aanpak worden de eerste stappen gezet om Nederland te decriminaliseren van het drugsbeleid. Daarnaast is het belangrijk de producten die verantwoordelijk zijn voor de export hard aan te blijven pakken zodat de binnenlandse productie naar het buitenland direct vermindert en Nederland als minder lucratief wordt beschouwd door criminele organisatie om hennep te verbouwen.

2 *Sluiten van coffeeshops in de buurt van scholen (minimaal 250 meter) en strenge regulering van coffeeshophouders die zich niet aan de vastgesteld AHOJ – G criteria houden.*

Op deze manier wordt zo veel mogelijk voorkomen dat de jeugd al in een vroeg stadium in aanraking komt met coffeeshops. Om de rechtszekerheid van de coffeeshopeigenaren te eerbiedigen, wordt voorgesteld om alle coffeeshops in de buurt van scholen voor 2013 te sluiten. Coffeeshops die onredelijk hard in hun portemonnee worden getroffen, moeten een financiële tegemoetkoming ontvangen van de overheid. Daarnaast krijgt het beleid met criteria waaraan coffeeshops moeten voldoen direct meer aandacht.

3 *Communicatie, preventie en voorlichting.*

Gelijktijdig dient de voorlichting voor gebruikers en coffeeshophouders op gang te komen, namelijk dat de Nederlandse overheid toewerkt naar een sluiting van de coffeeshops. Zij moeten zich bewust zijn dat ze vanaf dat moment strafrechtelijk vervolgd kunnen worden en een strafblad kunnen krijgen, met alle gevolgen van dien. Daarnaast moet de voorlichting gericht zijn op het niveau van bewustwording en gebruik ontmoedigen. De consument dient zich er terdege van bewust te zijn dat hij middelen gebruikt die de fysieke gezondheid raken en waardoor geestelijke en lichamelijke verslaving kan ontstaan. Passende voorlichting is onmisbaar en ook hier is een taak weggelegd voor de overheid.

4 *Gebruikersverbod in de openbare ruimte.*

Per direct komt een gebruiksverbod van cannabis in de openbare ruimte. De afwezigheid van strafbaarheid van drugsgebruik hindert gemeenten bij de aanpak van overlast. Daarnaast revitaliseert strafbaarheid van drugsgebruik de norm dat drugs niet normaal zijn. Het gebruikersverbod in de openbare ruimte moet strafbaar worden gesteld met een boete van de eerste categorie (tot maximaal 380 euro). Hierdoor wordt het gebruik beperkt tot thuisgebruik en gebruik in de coffeeshop. Dit actiepoint kan op de korte termijn bereikt worden.

Schade

Kenmerkend voor het model dat zojuist geschetst is, is dat hier de positieve vrijheden van de samenleving (criminaliteitsbestrijding, imagoschade, mogelijke verslaafden) prevaleren boven een eindeloze uitbreiding van keuzemogelijkheden. Werken aan een wereld waarin de positieve vrijheid gewaarborgd is, veiligheid en veiligheidsgevoelens van groot belang zijn, en waar persoonlijke soevereiniteit op een eerlijke (volle¹) manier wordt meegewogen geldt daarbij als uitgangspunt.

Perspectief stelt dat dit beleid de norm revitaliseert en realistischer is met een blik op internationale context. Daardoor zal de imagoschade van Nederland ingeperkt worden en zal de 'som' van schade die gerelateerd is aan het drugsgebruik in Nederland geleidelijk aan afnemen. Overlast is beter te bestrijden, drugstoerisme zal wegvallen, Nederlandse jongeren zullen langzaam minder gaan behoren tot de grootste groep cannabisgebruikers van Europa en Nederland zal geen lucratief land voor hennepcultuur meer zijn.

---

¹ Zie boven, paragraaf 'vrijheid'.

Van belang is om te melden dat niet meteen over wordt gegaan tot sluiting van alle coffeeshops omdat deze maatregel niet passend is voor de problematiek. Wanneer te snel over wordt gegaan tot sluiting worden alle gebruikers naar de criminaliteit verwezen, na een tijd waarin gebruik gefaciliteerd werd.

Dit zal de criminaliteit en straathandel in Nederland versterken, aangezien ook in het buitenland niet direct duidelijk is dat in Nederland de coffeeshops zijn gesloten. Dit geeft geen passend antwoord op het drugstoerisme. Bovendien is dit mogelijk in strijd met een van de fundamenteën van ons rechtsbestel, namelijk het rechtszekerheidsbeginsel. Een coffeeshopeigenaar die gisteren nog binnen de gedoogconstructie hennep mocht verkopen, maar vandaag niet meer, wordt te hard aangepakt. De coffeeshopeigenaar moet in de gelegenheid worden gesteld om zijn coffeeshop af of om te bouwen en om nieuw werk te gaan zoeken.

Persoonlijke soevereiniteit

Wat betreft de persoonlijke soevereiniteit ziet Perspectief in dat het de mogelijkheden voor het gebruik van consumenten zal inperken. Er zijn echter sterke argumenten waarop de inperking van de persoonlijke soevereiniteit in dit licht wel degelijk gerechtvaardigd is.

Ten eerste zien we dat een aantal cannabisgebruikers in de problemen komt door het contact met cannabis of andere drugs. De eerste keer in de coffeeshops was alles nog onder controle, maar langzaam kan de persoon afhankelijk worden van de drug. Hierin zien we opnieuw de afweging tussen *positieve vrijheden* van de personen die in contact komen met de drugs en daardoor in problemen komen of de *negatieve vrijheden* van cannabis gebruikers die mogelijk wel goed kunnen omgaan met de drug. Opnieuw kiest Perspectief hier voor de bescherming van individuen voor veiligheid en menselijke waardigheid. Dit wordt versterkt in het licht van de uitwerking, namelijk het tijdelijke genot en de schade aan de gezondheid die de negatieve vrijheid met zich meebrengt.

Een laatste versterkend effect daarbij is dat het THC – gehalte in drugs in de afgelopen jaren is toegenomen.² Daarmee treedt vervaging op in de grens tussen soft- en harddrugs. Juist door deze vervaging is het nog belangrijker om de negatieve vrijheden te zien in het licht van hun uitwerking; nog grotere fysieke schade en nog meer risico op verslaving. Daarmee is een keuze voor de bescherming van veiligheid, menselijke waardigheid en daarmee inperking van de eindeloze uitbreiding van keuzemogelijkheden nog meer gerechtvaardigd.

We weten uit bovenstaande gepresenteerde feiten³ dat de gevolgen van cannabis moeilijk in te schatten zijn. Gebruikers kunnen wel de gezondheidsrisico's en dergelijke voorspellen, maar wat voor gevolgen dit zal hebben voor mogelijke verslavingen en in de persoonlijke en sociale levenssfeer is moeilijk in te schatten. Dit beperkt de idee van persoonlijke soevereiniteit, dat alleen opgaat als mensen ook in de mogelijkheid zijn om de gevolgen van hun gedrag in te zien.

---

² Trimbos, WODC (2009). *Nationale drugmonitor. Jaarbericht 2009*

³ Zie 'feiten', feit 6: boven.

Bijlage Gezondheidseffecten cannabis

Het gebruik van cannabis heeft risico's op lichamelijk, geestelijk, sociaal vlak. Door middel van wetenschappelijk onderzoek is er ook steeds meer bekend van de effecten van het gebruik van cannabis. Hierbij zijn vooral de risico's groter bij kwetsbare groepen zoals jongeren en kinderen van ouders met psychische of verslavingsproblemen. Er zijn aanwijzingen uit wetenschappelijke onderzoeken dat het gebruik van cannabis een verstoring heeft op de ontwikkeling van hersenen. Maar wat zijn nu precies de risico's die het gebruik van cannabis met zich meebrengt?

Korte termijn risico's

- Hoofdpijn en duizeligheid
- Angst, somberheid en/of paniek
- Dit kan samengaan met misselijkheid, flauwvallen en andere lichamelijke klachten. Na zo'n ervaring kan iemand zich nog dagen of weken last houden van angstklachten, concentratieproblemen en andere klachten.
- Negatieve invloed op concentratie, reactievermogen en korte termijngeheugen. Dit kan prestaties op school of werk verslechteren. Onder invloed deelnemen aan het verkeer is riskant en verboden.
- Snelle hartslag en een lage bloeddruk bij opstaan. Bij mensen met hartproblemen kan dit klachten geven of verergeren. Door de plotselinge verlaging van de bloeddruk vallen mensen soms flauw.¹

Lange termijn risico's

- Verslaving. Bij regelmatig gebruik kan iemand controle over het gebruik verliezen. Het verlangen om te cannabis te gebruiken wordt dan zo sterk dat andere zaken minder belangrijk worden.
- Mogelijk schade aan luchtwegen en mogelijk een verhoogde kans op longkanker bij chronisch zwaar gebruik.
- Mensen met een psychische stoornis, zoals een depressie, angstklachten of schizofrenie, kunnen meer last van hun klachten krijgen.
- Ook mensen zonder duidelijke aanleg lijken door cannabisgebruik meer kans te hebben op een psychische stoornis. Jongeren lopen hierbij waarschijnlijk meer risico dan volwassenen. Hoe vaker er wordt gebruikt, hoe groter het risico.²

De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft het CAM (Coördinatiepunt Assessment en Monitoring) een risicobeoordeling met betrekking tot het gebruik van cannabis laten uitvoeren. Binnen dit onderzoek was er speciale aandacht voor het hoge THC-gehalte in cannabis, de rol van cannabis bij de ontwikkeling van psychische stoornissen en de gesignaleerde toename van hulpvragen door het gebruik van cannabis. Cannabis is de meest gebruikte drug in Nederland.

---

¹ Trimbos (2008). *Risico's cannabis*.

² Idem.

Hieronder een aantal conclusies van dat rapport. Bovendien worden een tweetal andere rapporten aangehaald om de risico's van cannabis in kaart te brengen.

“Cannabisgebruikers die bij voorkeur cannabis met een hoog THC-gehalte consumeren en juist een sterk effect nastreven lopen een relatief grote kans afhankelijk te worden. Maar andere factoren zoals een vroege startleeftijd, frequent gebruik en omgevingsfactoren zijn eveneens belangrijke determinanten voor het ontstaan van afhankelijkheid.”³

Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat het gebruik van cannabis met een hoog THC-gehalte een grote kans geeft op afhankelijkheid. Daarnaast is belangrijk om te signaleren dat juist een vroege startleeftijd hier ook een belangrijke rol in speelt. Hoe jonger iemand dus begint hoe hoger de kans op schade en afhankelijkheid in de latere jaren.

“Cannabisgebruik draagt bij aan het risico op het ontwikkelen van psychotische stoornissen, met name bij kwetsbare individuen. Dit zijn vooral personen die al te maken hebben gehad met psychotische symptomen of familie hebben met een psychotische stoornis.”⁴

Jongeren zijn in deze zaak kwetsbaar. Een voorbeeld hierbij is dat schizofrenie zich in de leeftijd van 15-22 jaar ontwikkelt. In deze leeftijd ontwikkelt het brein van deze jonge mensen zich ook het snelt. Het gebruik van cannabis heeft dus een hoog risico op schade in deze leeftijd.

“Sterke verhoging van het totale THC – gehalte in cannabis preparaten verkocht in Nederlandse coffeeshops”⁵

De laatste jaren is een verhoging van het THC – gehalte te zien in de cannabis. Als de gebruiker hierop niet zijn gebruik aanpast zal hierdoor de THC – inname stijgen. Hierdoor is het mogelijk dat de gezondheidsrisico's ook groter worden.

“Er wordt vaak gesproken over hard- en softdrugs. Met de harddrugs bedoelt men dan meestal de opiaten en met softdrugs hasj en marihuana (wiet). Men zegt dan dat de softdrugs veel minder gevaarlijk zijn dan de harddrugs. Toch weten de onderzoekers nog lang niet precies hoe drie groepen te verdelen in soft- en harddrugs. Aan alle drugs zijn immers gevaren verbonden! Ergens een lijn trekken tussen soft- en harddrugs willen wij daarom niet”⁶

Stichting Voorkom biedt onderwijsinstellingen preventiepakketten om jongeren duidelijk te maken wat het effect en risico is van het gebruik van cannabis. Hier concluderen zij dat het verschil tussen soft- en harddrugs moeilijk is te maken en dat zij zich hier dan ook van distantiëren.

---

3 CAM (2008). *Risicoschatting cannabis 2008*.

4 Idem.

5 F.T.A. Pijlman (2005). *Strong increase in Total delta-THC in cannabis preparations sold in Dutch coffee shops*.

6 Stichting Voorkom (2010). *Lesbrief drugs*.

Conclusie

Uit deze opsomming kunnen we concluderend dat het gebruik van cannabis risico's heeft vanaf het eerste gebruik. Ook blijkt dat het gevaar voor jongeren om cannabis te gebruiken het grootste is. Onderzoek is de komende jaren nodig om te zien of het verschil tussen soft- en harddrugs gerechtvaardigd is, omdat deze scheidslijn steeds slechter te zien is door de stijging van het THC-gehalte in cannabis.

Postbus 439
3800 AK Amersfoort

Bezoekadres
Puntenburgerlaan 91
3812 CC Amersfoort

www.perspectief.nu
info@perspectief.nu

**DRUG
FREE
ZONE**

Cal.H&S Sec 11353.7

